

Közel — távol az Araráttól



A titokzatos, messzi Örményország iránt régóta egyfajta érdeklődéssel egyes rokonszenvet érzek. Az örmények ősi múltjáról, kultúrájáról, viszonytagságos sorsáról sokat hallottunk, olvastunk a szétszóródott, tájainkon is megtelepedett örmény-magyaroktól. Mily véletlen, indulásunk előestéjén Kolozsváron az örmény genocídiumra emlékező rendezvényen vettünk részt, az eseményt Fülöp Márton és lánya, Fülöp Tímea operaénekesek közreműködése még ünnepélyesebbé tette.

Attól kezdve, hogy gépünk egy kora tavaszi hajnalon a jereváni repülőtéren landolt, és gyönyörű népviseletbe öltözött lányok fogadták helyi különlegességgel, szárított déli gyümölccsel, üdítővel turista csoportunkat, egyhetes vakációnk végéig a rokonszenv csak erősödött bennünk. A Kaukázus déli részén fekvő Örményország a világ egyik legrégebbi és legnagyobb történelmi

múltú civilizációja. És máris élményeink lényegénél tartunk, hisz léptenyomon tapasztaltuk, hogy a leg-ek földjén járunk. Az Ararát hegység megpillantása lenyűgözött, akárcsak egykor az Olümposz megtekintése, több mint húsz évvel ezelőtt. Az örmények „szent hegye” azonban az országhatárhoz





közel, török területen található, az itt élők legnagyobb bánatára. A hagyomány szerint ezen a tájon feneklett meg a bibliai Noé bárkája, és itt telepedett le „ősapánk” leszármazottaival az özönvíz után. Amint azt a vallástörténetből is tudjuk, az örmény nemzet a világon elsőként vette fel a kereszténységet 301-ben az alapító Világosító Szent Gergelynek köszönhetően. Ennek eredményeképpen számos kolostort, monostort, templomot, katedrális nyilváníttak a világorökség részévé. A legenda szerint az örmény föld a borkészítés bölcsője is, megcsodáltuk azt a barlangot, amelyben a kutatók néhány éve megtalálták a világ legősibb borprését. A közelben alapították 6000 évvel ezelőtt a legrégebbi borászatot. Az Ararát-völgyében termő szőlők, az egyedülálló mikroklímának köszönhetően, a legjobbak Kaukázus-szerte.

Erről mi is meggyőződhattünk a közeli gyár borkóstolóján, de a zsebünkhöz mérve borsos árú, mutatós palackokból mégsem vásároltunk, nem így másik nemzeti szimbólumuk, az Ararat brandy gyár bemutatóüzletében...

Az örmény konyak múzeumának megtekintése és az italkóstoló után bőven vásároltunk az öt, tíz és ennél is több éves világhírű itókából. Érdekes történet fűződik az örmény konyak ízéhez. A jaltai konferencián Winston Churchillt annyira elbűvölte a konyak íze, hogy arra kérte Sztálint, többször küldjön belőle. Egy idő múlva az angol miniszterelnök nem kért többet a konyakból, mert érezte, megváltozott az íze. Sztálin sürgősen visszahívatta Szibériából az időközben oda száműzött legjobb mestert, és helyreállt a brandy minősége, mesélte fiatal örmény tolmácsnőnk.



Fent: A Matenadaran levéltár és kutatóintézet bejárata
Lent: Dajbukát László, szíves kalauzunk a levéltárban

A leg-ek sorába kívánczok az is, hogy a fővároshoz közeli areni barlangban találták meg a világ első bőrcipőjét, amire szintén büszkék az örmények.

Jereván az ország fővárosa, és a kaukázusi régió legfontosabb kulturális központja, olvashatjuk az útikönyvekben. Egyben az egyik legősibb város a világon, amely tavaly ünnepelte alapításának 2800. évfordulóját. A fővárosban kevés a régi korokból származó műemlék, mert a XX. századi szocialista átépítések következtében jórészt sajnos megsemmisült. A Matenadaran levéltárban és kutatóintézetben viszont betekintést nyerhettünk az örmény művelődési hagyományokba Dajbukát (eredeti családnevén Borbély) László, ide honosodott kiváló örmény-magyar tudományos kutató kalauzolásával. Bemutatta az ősi örmény, görög, szír,



A Novarank kolostor-együttes egykor Örményország és a keleti kereszténység legfontosabb vallási központja volt.

Lent: Az idetartozó egyik templom díszes bejárata.

A legrégebbi időktől használták építkezésre a bőségesen rendelkezésre álló vörös kőzetet. Így van ez napjainkban is, kellemes, halvány piros színben pompáznak országszerte a középületek, a tömbházak és a templomok.





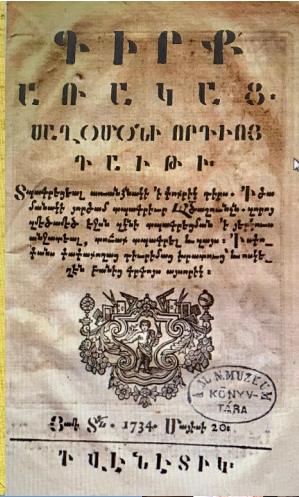
**Fent: Az újraépített
pogánykori szentély**

**Lent: Jellegzetes, ősi
keresztény templom**



**Ecsmiadzin, az Örmény Apostoli
Egyház szellemi központjának bejárata**

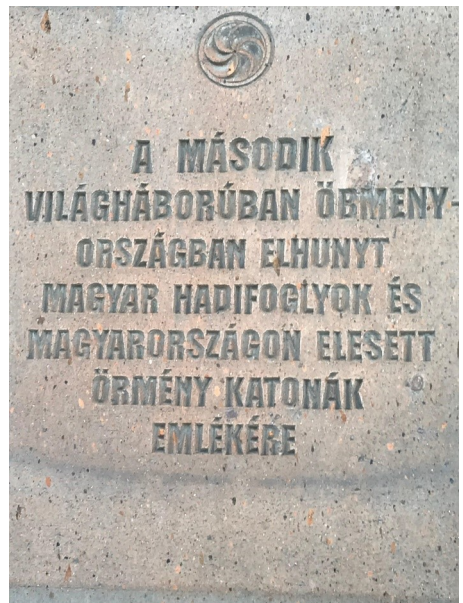
nyári történetek



Az örmény ábécé számokat is jelent.
Misztótfalusi Kis Miklós betűi.
Az örmény ábécé emlékhelye.
Konyakos hordók az Ararat gyárban.
Megkoszorúztuk a második világháborús magyar-örmény emlékművet.



Az örmény ábécé parkja





héber, római, perzsa és más dokumentumokat. Az Erdélyből származó fiatal kutató története önmagában is érdekes és felemelő: az egykor Kolozsváron élő fiatalember a városba látogató örményekkel találkozáskor rádobbant örmény származására, s számonkérte nagyanyjától, miért tartotta titokban a család örmény eredetét. Tanulni kezdte az örmény nyelvet, majd egy ösztöndíj elnyerése után Jerevánban folytatta tanulmányait. Kiváló eredményeinek köszönhetően a világhírű levéltár munkatársa lett, ápolja az örmény-magyar szellemi kapcsolatokat, könyveket fordít, szerkeszt, találkozókat szervez. Munkásságát a legmagasabb szakmai körökben is nagyra becsülik. Nem kis büszkeséggel idéztük fel e helyen a híres erdélyi betűmetsző Misztótfalusi Kis Miklós munkásságát, aki nyomdabetűket metszett az amszter-

dami örmény nyomda számára, mégpedig legalább három típust: kicsiket, fokozatosan nagyobbakat és nagyobbakat. Az ő betűivel jelent meg 1685-ben Amszterdamban a Saraknoc (Hymnarium). Rá egy évre elkészítette az első grúz nyomdabetűket is más keleti népek nyomdabetűi mellett.

Természetesen az egyházi épületek sem maradhatnak ki a legek sorából. A Jerevánhoz közeli Ecsmiadzin város az Örmény Apostoli Egyház székhelye, az örmény katolikusok „Vatikánja”. Az örmény apostoli egyház független, az örmény katolikusok irányítása alatt áll. Itt látogattuk meg a világ legrégebbi, eredeti formájában 303-ban épült keresztény templomát. Lenyűgözőek voltak a VII. századi Zvartnotsz templom romjai. A számos kolostor, templom közül nagyon nehéz csupán néhányat megemlíteni, de nem hagyhatjuk szó nélkül a X. században épült, félig sziklába faragott Geghard kolostoregyüttest, amely szintén a világörökség része. A hagyomány szerint a IV. században alapította Világosító Szent Gergely. A közelben felkerestük az ország egyetlen, máig fennmaradt pogány szentélyét, és érdekességképpen megismertük az örmény kenyér, a lavas készítését. A 2-3 mm vékony, ovális alakú, kovásztalan lepényt tonirban, azaz földbevéajt, 40-60 cm széles és másfél méter mély agyagból készült tűzhelyen sütik. Zöldséggel, túróval megtöltve felséges íze van.

Miután betekintést nyertünk az ország történelmébe, egyre inkább éreztük népünk és az örmények sorsa közötti hasonlóságot. A sokat szenvedett Örményország területének nagyrészt elveszítette, és a kb. 8 millió örményből csupán három millióan élnek saját hazájukban, a többiek az üldözések,



Geghard ősi monostorában őrizték a lándzsát, amellyel Jézus Krisztus oldalát átdöfték. Itt kórusmuzsikában is gyönyörködhattünk

népirtások következtében szétszóródtak a nagyvilágban.

Szívszorító volt a Genocidium Múzeumban tett látogatásunk. Fényképek, újságcikkek, más korabeli dokumentumok mutatják be a többszöri, különösen a legkegyetlenebb, 1915-ös, másfél millió ember halálát okozó népirtást. A török hatalom végleg el akarta pusztítani az örményeket. A vallásához hű, keresztény Örményország iszlám vallású országok gyűrűjében állandó fenyegetettségben élt az erősebb, hódító hatalmaknak kiszolgáltatva. 1990-ben kikiáltotta függetlenségét, ma önálló, épülő ország, és hazáját szerető, hagyományaira büszke népe nyitott szívvel várja és fogadja az érdeklődő látogatókat.



Gránátalmás kendő a divat